

A close-up photograph of a person's hand, wearing a white shirt cuff and a dark suit sleeve, moving a black chess piece on a wooden board. The background is blurred, showing other people in a room with blue lighting.

TAKIM SATRANÇ YARIŞMALARI

**UYGULAMA
KILAVUZU**

**IA&IO Tahsin
AKTAR**

TAKIM SATRANÇ YARIŞMALARI

UYGULAMA KILAVUZU

Tahsin AKTAR
Uluslararası Hakem
Uluslararası Organizatör

SATRANÇ BİLEŞENLERİ İÇİN TAKIM SATRANÇ YARIŞMALARI UYGULAMA KILAVUZU

© Her hakkı saklıdır.

Hiçbir kısmı izin alınmaksızın elektronik veya basılı ortamda herhangi bir biçimde kullanılamaz.

Birinci sürüm Haziran 2018

Oyun Anlayışı
Oyuncu Sayıları
Ana Liste
Eşlendirme Sistemleri
Puan Yöntemi
Maça Çıkış Listeleri
Eşitlik Bozma Yöntemleri
Masa Dereceleri
Yarışma Uygulaması
Takım Kaptanları
Hükmen Yenik Sayılma

nelere değinildi ?

*Satranç temelde bireysel bir spordur.
Böyle olmakla birlikte birden çok
oyuncunun bir araya gelerek takım
halinde yarışmaları da olanaklıdır.*

*Hazırlık sürecinde ve uygulamada ortaya
çıkan farklılıkları olmakla birlikte, takım
satranç yarışmalarında uygulanan
yarışma kurallarının, bireysel yarışmalarda
uygulanan kurallardan çok farkı yoktur.*

*Takım satranç etkinlikleri için oluşturulmuş
kural ve uygulamaları bütünlük içerisinde
bulmanın bu kılavuzla olanaklı olacağı
düşüncesindeyim.*

*Kılavuzda, temel yaklaşımlara, yarışma
kurallarına, uygulama güçlüklerine,
paydaşların temel görevlerine yer verildi.*

*Bu Uygulama Kılavuzuyla hatalı
uygulamaların önüne geçme
hedeflendi.*

IA&IO Tahsin AKTAR

Oyun anlayışı

Satranç, temelde bireysel bir spor olmakla birlikte, birden çok oyuncunun bir araya gelerek takım halinde yarışmalarının da olanaklı olduğu bir spor dalıdır. Bu bakışla 'Satranç Ligleri', 'Takımlar Şampiyonaları' ve benzer biçimde 'Takım Turnuvaları' düzenlenir.

Takım sporlarında, oyun, takımı oluşturan oyuncuların ortaklaşa çabalarıyla oynanarak takım puanı belirlenir. Birden çok bireysel oyuncuyla oluşturulan satranç takımlarındaysa, oyuncuların elde ettikleri bireysel puanlarla takımın puanı belirlenir.

Yarışmada ilk tur gününe gelinceye değin pek çok aşama vardır. Bu süreçte organizatörler ve takımlar tarafından yapılacak iş ve işlemler, yerine getirilecek görevler vardır.

Bu süreci planlayan yarışmanın özel yönergesinde, uyulacak esaslar, takımlarda kaç oyuncunun olacağı, masalarda yer alabilecek oyuncuların seçim ölçütleri gibi başlıca temel konulara yer verilir. Takım satranç yarışmasının yönergesinde yer alacak konuları saptamak ve bunları bir araya getirerek bir '**statü**' oluşturmak bir organizasyonun en önemli aşamalardan biridir.

Temel statü ilkeleri

- Kulüplerin listelerinde bulundurulması gereken oyuncu sayısı yarışmaların özel yönergesinde yer alır.
- Takımlarda yer alacak oyuncular birden fazla kulübün listesinde bulunamaz.
- Oyuncuların lisanslarının kulüpleri adına düzenlenmiş olması esastır.
- Yabancı statüsündeki oyuncular takımlarda yer alabilir.

Organizasyon yönetimi tarafından;

- Oyuncuların kuvvet puanlarının hangi döneme ait olması gerektiği,
- Kulüplerin kuvvet puanı ortalamaları eşleştirmede kullanılacaksa hesap yöntemi,
- Bir turda oynayabilecek yabancı oyuncu sayısı,
- Uygulanacak eşleştirme ve puan sistemi,

önceden bildirilir.

- Masalarda farklı kategori ve özellikteki oyunculara yer verilebilir.
- Kulüplerin oyuncu transferi yapmalarına olanak tanınır.
- Takımların maça eksik oyuncuyla çıkıp çıkılmayacağı belirlenir. Gerekli uygulama duyurulur.

Oyuncu sayıları

Takımların ana listelerinde, bir maçta masalarda yer alabilecek sayıda oyuncudan yani masa sayısından daha az sayıda oyuncuya yer verilemez. Takım listesinde, bu temel özellikten ayrılmadan, organizasyonun öngördüğü sayıda oyuncu bulunacaktır.

Oluşturulmuş statüye göre, oyuncuların bir kısmı oynanacak maçta yer alır, bir kısmı da 'yedek oyuncu' olarak listelerde kalır.

Her spor dalının statülerinde belirtilmiş sayılarda yedek oyuncu vardır. Maçta yer alamayan oyuncular o maçta yer alabilecek yedek oyunculardır. Satranç takımlarında yedek oyuncu kavramı bir maç için değil yarışmanın tamamı için oluşturulur.

Takımlarda yabancı statüsünde oyuncular da yer alabilir. Bir takımın ana listesiyle bir maçta yer alabilecek oyuncu sayısı önceden bilinir.

Takımda genç, kazın ve benzeri ayrıcalıklı statüler tanımlanmış oyuncular da bulunabilecektir. Bu oyuncuların da sayısı önceden belirlenir.

Ana liste

Takım ana listelerinde, genellikle, en az ve en çok sayıda yer alabilecek oyuncu sayısı belirtilir. Masa sayısından çok sayıda oyuncuya listelerde yer verilmesinin temel amacı yarışma boyunca bazı oyuncuların yerine başka oyuncuların da takımda yer alabilmesini sağlamaya yöneliktir. Bir başka amaç da daha fazla sayıda oyuncunun kulüp çatısı altında olmasının istenmesidir. Bu sayede oyuncuların, kulüp olanaklarından ve eğitim süreçlerinden yararlanmaları amaçlanır.

Ana Listelerdeki Oyuncu Sayıları Saptanırken Dikkat Edilecek Özellikler

Yarışmalarda oyuncu sayıları için yapılan tercihleri bir temele oturtmak gerekecektir. Özellikle çocuk yaştaki oyuncuların olduğu etkinliklerde, ana liste üzerinde en az oyuncu sayısının masa sayısı kadar olabileceği önerisi doğru bir seçim olmaz. Aksine, bu etkinliklerde en az oyuncu sayısı masa sayısından fazla olmalıdır. Böylesi, en az/en çok biçiminde ayrıntılı tercihler yerine, örneğin, "takımlar 6 oyuncudan oluşur, 4 oyuncu oynar", "takımlar 15 oyuncudan oluşur, 8 oyuncu oynar" denilmesi, masalarda yer alacak oyuncuların özelliklerinin bu doğrultuda belirlenmesi daha doğru bir tercih olacaktır. Tüm Avrupa, Dünya ve

Olimpiyat yarışmalarının bu örnek esas alınarak organize edildiği dikkatten kaçmamalıdır.

Organizasyon yönetimi, eğer en az/en çok gibi oyuncu sayıları belirlemek istiyorsa, ana listelerde yer alabilecek en az sayıdaki oyuncu tercihini asla masa sayısı kadar belirlememelidir. En az oyuncu sayısı yarışmada oluşturulan masa sayısından daha fazla olmalıdır. En az oyuncu sayısı tercihinin masa sayısı kadar olması, takımları maça çıkış sırasında zora sokabilecektir. Bu önemli bir ayrıntıdır.

Yarışma yönergesi doğabilecek güçlükler neden olmamalıdır. Yönergeler böyle düzenlense de takımların, ana listelerinde en az oyuncu sayısı için masa sayısından daha çok oyuncuya yer vermeleri önerilir.

Oluşturulan statülere göre, takımların masalarında yer alacak oyuncular kuvvet puanı, yaş aralığı veya kadın oyuncu tercihi gibi farklılık gösterebilmektedir. Statü uyarınca, her masanın en az bir yedeğinin olabileceği düşünülerek listelerde yer verilebilecek en çok oyuncu sayısı bu yolla da saptanabilir.

Ana listelerde yer verilecek oyuncuların sıralanmasında kuvvet puanı ölçüt olarak kullanılır. Değinildiği gibi, kadın oyuncu veya yaş aralığı biçiminde özel masalar

da oluşturulabilmektedir. Böyle oluşumlarda da kendi içinde kuvvet puanı sırası gözetilir.

Hiçbir ölçütün olmadığı, takımın, oyuncularını istediği sırada yazabileceği biçimde belirlenmiş yarışma statüleri doğru bir seçim değildir. Oyuncuların, önce kuvvet puanı sırasıyla, kuvvet puanı olmayan oyuncuların da, bunların ardından, isim veya soyadına göre sıralanması tercih edilmelidir.

Güçlükler

Takım ana listelerin düzenlenmesi sırasında yapılan stratejik hatalar takım yöneticilerine zor anlar yaşatabilir. Takımlar yarışmadan ayrılmak zorunda kalabilir. Yarışma sırasında bir oyuncunun ayrılması durumunda, sonraki turlara ana listeden yazılacak oyuncu da yoksa eksik işaretlenmiş maça çıkış listesi de verilemeyeceğinden takım kalan maçlara çıkamayacaktır. Böyle olunca da takımın bulunduğu grup bozulabilir, takım gelecek sezon yarışmalara katılamayabilir, takım verilecek desteklerden ve özendirme ödülllerinden yoksun kalabilir, maddi ceza alabilir, varsa özel sponsorlar desteklerini geri alabilir. Yarışmalarda oluşan bu çaresizliğin, tüm takıma ve organizasyona olumsuz yansiyabileceği unutulmamalıdır.

Eşlendirme sistemleri

Bireysel yarışmalara benzer biçimde, bu kez takımın adı kullanılarak eşlendirme yapılır. Yani takımlar eşlendirilir.

Takım satranç yarışmalarında yer alacak takım sayısı gözetilerek farklı eşlendirme yöntemleri kullanılır.

İsviçre Sistemi Eşlendirme

Çok sayıda takımın yer aldığı yarışmalarda 'İsviçre Sistemi Eşlendirme Kuralları' uygulanması doğru tercih olacaktır. Takımların kuvvet puanı ortalaması eşlendirmede öne çıkar. Kuvvet puanı en büyük takım, yarışmaya birinci sırada başlar.

İsviçre Sistemi eşlendirme uygulamasında iki ayrı yöntem uygulanabilir.

Takım puanı yöntemi: Takımlara verilen puanların her turda toplanmasıyla elde edilen puanlar esas alınarak eşlendirme yapılır.

Maç puanı yöntemi: Takımların, masalarda elde ettikleri puanların toplamı maç puanını oluşturur. Bu puanlar esas alınarak da eşlendirme yapılabilir.

Round Robin Eşlendirme Sistemi

'Round Robin (Berger-Döner) Eşlendirme Sisteminin daha az sayıda takımın yer aldığı yarışmalarda uygulanması yeğlenir. Satranç liglerinde bu sistemin tercih

edilerek gerçekleştirilen yarışmalardandır. Her takımın eşlendirmede geçerli sırası kurayla belirlenir. Standart tablolara göre eşlendirme başlangıçta bellidir.

Katılan takım sayısı gözetilerek, ikili Berger-Döner turnuva yöntemi de seçilebilmektedir. Bu kez takımlar, ilk karşılaştıklarındaki, başlangıçtaki, renklerinin tersiyle oynarlar.

Scheveningen Eşlendirme Sistemi

Yarışma, iki takımın karşılaşması esasına göreyse 'Scheveningen Eşlendirme Sistemi' en uygun olanıdır. Takımların sırayla renk değiştirerek oynamaları, sistemin kendi içinde seçimlik olarak uygulanabilir. İki ulusal takımın veya iki kulübün maçlarında sıklıkla kullanılır.

Puan yöntemi

Oyuncular: FIDE Satranç Kurallarında belirtildiği gibi, oyunu kazanan oyuncu (oynamadan kazanç dahil) (1) puan, oyunu kaybeden oyuncu (oynamadan kayıp dahil) (0) puan ve oyunu berabere olan oyuncu (1/2) puan alır.

Takımlar: 'Takım Puanı' yöntemi veya 'Maç Puanı' yöntemine göre puan elde ederler. Bu puanlar eşlendirmede ve sıralamada kullanılır.

Takım Puanı Yöntemi

Kazanan takımlar için iki, berabere kalan takımlar için bir, kaybeden takımlar için sıfır puan verilir. (2-1-0) Bu puanların verilışı önemli tanımlamalara dayalıdır.

- Masa Puanı: İki oyuncunun karşılaşmasından elde edilen puanlardır.
- Maç Puanı: Takımın o turdaki masa puanlarının toplamıdır.
- Takım Puanı: Takımlara o turda verilen puandır. (2-1-0) Her turda verilen puanlar toplanarak takımların sıralaması belirlenir.

Bu tanımlamalara göre:

- Takımların maç puanları eşitse, her iki takıma da (1) takım puanı verilir. Maç berabere sayılır.
- Maç puanı yüksek olan takıma (2)

takım puanı, az olan takıma (0) takım puanı verilir.

- Oynamadan (hükmen) kazanan takımın masalarındaki oyuncular oynamadan (1) masa puanı, takıma da oynamadan (2) takım puanı verilir.
- Oynamadan kaybeden takımın masalarındaki oyuncular oynamadan (0) masa puanı, takıma da oynamadan (0) takım puanı verilir.
- Tur atlayan takıma oynamadan (1) takım puanı verilir. Tur atlama durumunda oynamak üzere seçilmiş oyuncu olmadığından oyunculara puan öngörülmez.

Maç Puanı Yöntemi

Takımların her turdaki masa puanlarının toplamı, takımın o turdaki maç puanını oluşturur. Bu puan eşlendirmede kullanılır. Her tur elde edilen maç puanlarının toplamı da takımın son sıralamadaki yerini belirler.

- Oynamadan kazanan takımın masalarındaki oyunculara oynamadan (1) masa puanı verilir.
- Oynamadan kaybeden takımın masalarındaki oyunculara oynamadan (0) masa puanı verilir.
- Tur atlayan takıma masa sayısının yarısı kadar masa puanı verilir.

Maça çıkış listeleri

Takımın o turda hangi oyuncularla maça çıkılacağı yazıldığı, takım kaptanı veya yöneticisi tarafından düzenlenerek başhakeme teslim edilen oyuncu listesidir. Maça çıkış listelerinin başhakeme ulaşması işlemi organizasyon uygulaması içerisinde önemli yer tutar.

Maça çıkış listeleri, takım yarışmalarında öncelikli uygulama konusudur. Takımlar, organizasyona önceden verilen ana liste üzerinden, o maçta oynayacak oyuncularını belirlerler. Maça çıkış listelerinin nasıl düzenleneceğinin anlatıldığı genel koşullar ve uyulacak esaslar yarışmanın özel yönergesiyle belirlenir. Maça çıkış listeleri elektronik ortamdan çevrimiçi hazırlanacağı gibi, organizasyon tarafından önceden belirlenmiş çizelgeler kullanılarak başhakeme elden de teslim edilebilir. Hangi usul uygulanacaksa açıklamalar ve uygulama şekli, listelerin teslim zamanı teknik toplantı öncesinde duyurulmalıdır. Özellikle elektronik ortamdan çevrimiçi uygulama yapılacaksa uygulama prosedürü, sistemi kullanacak kullanıcı adı ve giriş şifreleri takımların yöneticilerine etkinlik öncesinde ulaştırılır. Olası aksaklık durumunda listeleri çizelgeler kullanarak elden teslim alabilecek bir düzen

oluşturulması bu yönde önlem alınması da önerilir.

Takımlar için liste düzenlemeye yönelik bazı kısıtlayıcı hükümler vardır.

- Hangi nedenle olursa olsun iki tur karşılaşmalara çıkmadığı için oynamadan kaybeden oyunculara, sonraki turlarda maça çıkış listesinde yer verilmez.
- Yarışma yerinde bulunmadığı bilinen oyuncular maça çıkış listesinde yer alamaz.
- Maça çıkış listeleri eksik oyuncu işaretlenerek düzenlenemez.

Tüm takımların ve oyuncuların hazırlık ve planlama gereksinimleri düşünülerek yarışmayla ilgili zaman planlaması yapılır. Maça çıkış listelerinin teslimi, duyurulması ve kesinleşmesine yönelik başlıklar bu planlamada yer alır. Bu planlama önceden duyurulur. Yarışma sırasında bu planlamaya da sadık kalınmalıdır.

Listelerin Teslimi

Listeler yönergede öngörüldüğü biçimde başhakeme teslim edilir. Listeler, elden veya elektronik ortamdan çevrimiçi olarak da teslim edilse, görevlendirilmiş hakemler tarafından kontrol edilir.

Liste başhakeme teslim edildikten sonra, listenin duyurulacağı zamana kadar

geçecek sürede, liste üzerinde oyuncu değişiklikleri yapılabilecektir.

Listeler duyurulduktan sonra takım maça çıkış listelerine itiraz edilebilir. Listede yer verilen bir oyuncunun yaşı, masası, cinsiyeti gibi yer aldığı kategorisi için yarışma yönergesinde yer verilen hükümlere uyulmadığı yönünde itiraz edilebilir. Başhakem bu itirazı değerlendirdiğinde bu şekilde düzenlenen listenin yarışma yönergesine uygun olmadığına karar verebilir. Bu durumda, liste üzerinde bir oyuncu değişikliği yapılmadan, listenin yönergedeki sıralama esaslarına uygun olacak biçimde değişiklik yapılabilecektir. İlkesel olarak, maça çıkacak oyuncular kesinleştikten sonra maça çıkış listesinde bir değişiklik yapılmaz.

Listeler duyurulduktan sonra kesinleşmiş kabul edilir. Listeler kesinleştikten sonra bir oyuncu hastalanabilir, kaza geçirebilir veya maça çıkmasına engel başka önemli bir neden ortaya çıkabilir. Takımların yarışma salonuna giriş yapmaları için belirlenen süreden önce, başhakeme belgelenecek bu durum karşısında, başhakem rakip takımı da bilgilendirerek listede bir değişiklik yapılmasına izin verebilir. Bu izinin başhakemin önceliğine bağlı olduğunu anımsatmakta yarar var. İzin mutlaka

belgelenmiş bir gerekçeye dayanmalıdır. Bu aşamadan sonra listede oyuncu değişikliği yapılmamalıdır. Bir oyuncu değişikliğine izin verilmezse, bu şekilde o masadaki oyuncu masasında yer almazsa, takım o masada oynamadan kaybetmiş sayılacaktır.

Takımlar, maça çıkış listeleri kesinleştikten sonra, rakiplerinin takım kompozisyonuna göre hazırlık yaparlar. Açılış, taktik ve teknik maç stratejisi oluştururlar. Bu süre takımlara tanınan bir haktır. Takımın haberi dahi olmadan, oyuncular masada yerlerini alırken maça çıkış listesinde bir değişikliğin yapılması hatalı bir karardır.

Sıralanan ilkelerin ve uyulması gereken kuralların, hakemin sezileri ve öngörüsüyle yaşama geçebileceğini de vurgulamakta yarar vardır.

Eşitlik bozma yöntemleri

Yarışma sonunda, bireysel yarışmalarda olduğu gibi birden çok takım eş puana sahip olabilir. FIDE Yarışma Kurallarına uygun olarak saptanmış hesap yöntemleri kullanılarak eşitlikler bozulabilir.

Berger-Döner ve İsviçre Sistemi Eşlendirme Kurallarının uygulandığı yarışmalar için önerilen eşitlik bozma yöntemleri, belirlenen sırasına göre yarışma yönergesinde yer verilerek kullanılır.

Berger-Döner Eşlendirme Sistemi Uygulaması

- Eşit puanı olan takımlar için takım puanlarının toplamı.
- Eşit puanı olan takımlar için maç puanlarının toplamı.
- Aralarındaki maçın sonucu.
- Sonneborn-Berger puanı.
- Eşitlik sürüyorsa aralarındaki maçın oynanan en üst masasında galibiyet alan takım üstte sayılır.
- Eşitlik sürüyorsa daha az oyunda hükmen galibiyet almış takım tercih edilir.

İsviçre Sistemi Eşlendirme Uygulaması

- Eşit puanı olan takımlar için takım puanlarının toplamı.
- Eşit puanı olan takımlar için maç puanlarının toplamı.

- Eşit puanı olan takımlar için Buchholz-1 ve -2 alttan puanlarına bakılır, (5 tur ve altında oynanan turnuvalarda alttan Buchholz-2 uygulanmaz).
- Sonneborn-Berger puanı.
- Aralarındaki maçın sonucu.
- Eşitlik sürüyorsa aralarındaki maçın oynanan en üst masasında galibiyet alan takım üstte sayılır.
- Eşitlik sürüyorsa siyah renkli taşlarla daha çok maçı olan takıma öncelik verilir.
- Eşitlik hâlâ sürüyorsa belirlenen bir yöntemle eş puanı olan takımlar arasında kura çekilir.

Masa dereceleri

Yarışma takımlar halinde gerçekleştirilse de, oyun temelde masalarda bireysel olarak oynandığından, oyuncular da oynadıkları masalarda elde ettikleri başarıya göre ödüllendirilir. Hangi masalar için derecelendirme yapılacağı yarışmanın yönergesinde belirtilir.

Oyuncular yönerge izin veriyorsa farklı masalarda da oynayabilirler. Bu durumda oyuncunun en çok oynadığı masadaki başarısı değerlendirilir.

Oyuncuların belirlenmiş ölçütlere uymalarına karşın, masa derecesi hak edebilmeleri için masalarında en az %50 başarı göstermeleri (Yüzdelik sıra. Toplam puanının oynadığı maç sayısına bölünmesi) ön koşul olarak kabul edilir.

Yarışmada kullanılan eşlendirme sistemine göre masa derecesinin belirlenmesinde kullanılacak değerler farklılık gösterir.

İsviçre Sistemi Eşlendirme uygulaması: Masa derecesi için oyuncuların masalarında elde ettikleri puanlarına göre bir sıralama yapılması önerilmez. Olası böyle bir sıralama, yarışmayı alt sıralarda bitiren takımların oyuncularının masa derecesi elde etmesini kolaylaştırır. Benzer biçimde üst sıralarda yer alan takımların

oyuncuları güçlü oyuncularla oynayacaklarından, bu durum bu oyuncuların masa derecesi yapmalarını da güçleştirir. Ancak yine de, oyuncuların yarışma sonunda o masada elde ettikleri puana göre sıralandıkları da bilinir.

Masa derecesi için oyuncuların yarışma sonunda elde edecekleri 'kuvvet puanına göre başarı puanı' sıralamasının yapılması doğru yöntem olarak görülür.

Puanlarda bir eşitlik varsa eşitliğin bozulmasını sağlayacak yöntemler uygulanarak en iyi masa derecesi saptanmış olur. Bu yöntemlerin kullanılması veya sırası uygulayıcıların tercihe göre değişiklik gösterebilecektir. Aslında, kuvvet puanına göre başarı puanı sıralaması yapılan oyuncuların eş değerde bir başarı göstermeleri çok küçük bir olasılıktır. Bazı yöntemler sırayla uygulanmak üzere önerilmiştir:

- Oyuncuların takımlarının yarışma sonunda elde ettikleri sıra.
- Galibiyet sayısı.
- Aralarındaki maçın sonucu.
- Derece hesaplaması yapılan masada daha çok oynayan oyuncu.

Eşitlik devam ediyorsa bu oyuncular için aynı masa derecesinin verilmesi öngörülebilir.

Berger-Döner Sistem Eşlendirme uygulaması: Bu sistemde, takımların güçleri ne olursa olsun, her takım birbirleriyle oynayacaktır. O nedenle İsviçre Sistemi eşlendirme uygulamasındaki sakınca burada ortaya çıkmaz. Oyuncular o masada elde ettikleri puana göre de sıralanabilir.

Kuvvet puanına göre başarı puanları tercih edilerek de ilk sıranın oluşturulduğu yarışmalar vardır. Masalarında elde ettikleri başarılarına (yüzdeler) göre yapılacak sıralamanın tercih edilmesiyle daha doğru değerlendirmeye ulaşılabilir.

Masa dereceleri için sıralanan oyuncuların belirlenen ölçüte göre puanları eşit olabilecektir. Yine bazı yöntemlerle kimin daha iyi olduğunu belirlemek olanaklıdır. Masa başarılarına (yüzdeler) göre yapılan sıralama için seçenekler:

- Aralarındaki maçın sonucu.
- Kuvvet puanına göre başarı puanı.
- Galibiyet sayısı.
- Oyuncuların takımlarının yarışma sonunda elde ettikleri sıra.

Eşitlik devam ediyorsa bu oyuncular için aynı masa derecesinin verilmesi öngörülebilir.

Yarışma uygulaması

Bu başlık altında yönerge aşamasından itibaren, transfer işlemleri, ana listelerin oluşumu, maça çıkış listeleri gibi önemli ve özelliği olan iş ve işlemlerin nasıl yerine getirileceğine değinilecek. Maça çıkış listenin teslim edilmemesi durumunda masalarda yer alacak oyuncuların profili gibi konular açıklığa kavuşturulacak.

Yönerge Aşaması

Bir takım yarışmasının yönergesi hazırlanırken, yarışmanın özelliği dikkate alınarak oluşturulacak takvim önem kazanır. Takımların yerine getireceği iş ve işlemlerle yöneticilerin üstlendikleri ödevlerin süresinde yetişebilmesine olanak tanınmalıdır.

Ana liste statüsü oluşturulurken de, tercih edilecek en az-en çok oyuncu sayısı önerisi takımların yarışma sürecinde güçlük yaşayacakları bir yapıda olmamasına özen gösterilmelidir.

Takımların ana listelerini yönerge esaslarına uygun düzenleyebilmeleri için uygulama rehberi hazırlanmalıdır.

Takım yarışmalarında oyuncu transfer uygulaması takımlar için önemli bir aşamadır. Transfer işlemlerinin belirlenmiş takvimde yerine getirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

Takımlar ve masa dereceleri için uygulanacak eşitlik bozma yöntemleri çok iyi planlanmalıdır. Planlamada eşlendirme yöntemiyle takımların oyuncu profilleri, olası güç ortalamaları da dikkate alınmalıdır.

Takım Yönetimleri ve Kaptanlar

Takımların kaptanları veya yöneticilerinin, yarışma yönergesindeki takvime göre, kendilerine has bir ödev takvimi hazırlamaları önerilir. Takvimde belirtilen iş ve işlemlerin süresinde yerine getirilmesi için çaba gösterilir.

Kaptanlar, maç sırasında takımlarını yönetebilmek için oyun salonunda yer alırlar.

Takımın maçını yönetecek masa hakeminin hemen yanında veya arkasında kendileri için düzenlenmiş yerde bulunurlar.

Takımlarının maçlarını kendi takım sırasının, masalarının arkasından maçlarını izlerler.

Başhakem

Başhakemin özellikle maça çıkış listeleri üzerinde önemli rolü vardır.

Takımların, birinci tur maça çıkış listelerini teslim etmemeleri durumunda maça çıkacak oyuncuları başhakem saptar. Başhakem yönergede belirtilen özel sıralama ölçütlerine göre davranır. Takımın ana listesinde yer alan

oyunculardan, ana liste sırayla, masa sayısı kadar maça çıkacak oyuncuları saptar. Takım maça çıkış listesi bu haliyle verilmiş kabul edilir.

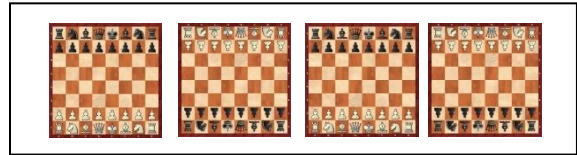
Maça çıkacak takımın bu biçimde saptanması sırasında varsa yabancı oyuncu seçimine dikkat edecektir. Yarışma yönergesinde belirlenmiş yabancı oyuncu sayısı aşılmamalıdır.

Başhakemin bu tercihinin göre yarışma yerinde hazır olmayan oyuncular olabilir. O zaman bu masa veya masalarda oyuncu olmayacağı için yönergede belirlenmiş eksik maça çıkma esasına göre davranılır.

Sonraki turlarda takım maça çıkış listesinin verilmemesi durumunda bir önceki turun maça çıkış listesini başhakem o tur için geçerli sayar.

Masa Düzeni

Takımların masalarına dizilecek satranç takımları bireysel yarışmalarda görülen yan yana oturan oyuncular için dizilen satranç takımlarındaki gibi değildir.

Görüldüğü gibi, birinci masada yer alacak oyuncu, takımın eşlendirmede görünen renğiyle başlarken diğer

masalardaki oyuncular da ters rengi alarak yan yana otururlar.

Satranç saatleri, maç hakeminin bütün saatleri görebileceği biçimde yerleştirilir. Buna göre satranç saati dördüncü masada siyah taşlarla oynayan oyuncunun sağında yer alırken, üçüncü masada beyaz taşlarla oynayan oyuncunun da sağında yer alacaktır.

Hakem birinci masanın önünde, olanaklıysa kendisi için hazırlanmış masada yerini alır. Takım kaptanları da hakemin hemen yanında veya arkasında, takımın birinci masasından 2m. kadar uzakta, yan yana oturarak takımlarını yönetirler. Olanaklıysa her takım maçı için maç sonuçlarının anında gösterileceği sonuç panoları da kullanılır. Bu panolar masa hakeminin bulunduğu yere göre yerleştirilir.

Maça Çıkış Listeleri

Bir kez daha burada maça çıkış listelerine ait bilgi verilmesi, listelerin uygulamadaki önemini yeniden ortaya koyar.

Listeler başhakeme verilir. Listelerin başhakeme teslim edilmesinde, önceden planlanmış ve duyurulmuş bir yöntem uygulanır. Listeler elden, onaylı biçimde teslim edilebileceği gibi, elektronik ortamdan çevrimiçi olarak da teslim edilebilir.

Elden onaylı listeler

- Bu amaca uygun olarak hazırlanmış maça çıkış listesi formu başhakem tarafından hazırlanır.
- Bu formda, takımların ana listelerindeki oyuncuların adları bulunur.
- Her takım için her turda iki örnek olarak kullanılmak üzere tur sayısı kadar hazırlanan form teknik toplantıda takım yöneticilerine teslim edilir.
- Takım kaptanı veya yönetimi o turda maça çıkacak oyuncuları kendilerine sunulan formda işaretler.
- Maça çıkış listesinin sorumluluğu takım kaptanına veya önceden belirlenerek başhakeme bildirilmiş yöneticiye aittir.
- Başhakem takımda bu işlem için kimin sorumlu olarak karşılarında olacağını bilmelidir. Başhakem ve yarışma yöneticisi sorumlu kaptan veya yöneticinin iletişim bilgilerini önceden edinir.
- Başkaları tarafından sunulan formlar başhakem tarafından kabul edilmez.
- Başhakeme veya teslim alma işleminde görevli olan hakeme teslim edilmeyen formlar dikkate alınmaz.
- Programda belirtilen yerde ve saat aralığında başhakem veya görevlendirdiği hakem, takımların formlarını teslim alır.
- Bu sırada alınan iki örnek form birbiriyle karşılaştırılırken,

- ✓ Yarışma yönergesindeki usullere uygun olarak hazırlanmış olduğu,
  - ✓ Eksik oyuncu işaretlenmemiş olduğu,
  - ✓ Yarışmadan çıkarılan oyuncuların işaretlenmemiş olduğu,
- denetlenir.
- Uygun olmayan formlar doğru biçimde düzenlenmesi için geri verilir.
  - Başhakem, oynanacak tur için verilen maça çıkış listelerini tur öncesi panoda veya takımların masalarında duyurur. Duyuru süresinin 15 dakikadan az olmaması yeğlenmelidir. Bu süre daha fazla olacak biçimde başhakem ve yarışma yönetimi tarafından düzenlenebilir.

Elektronik ortamda çevrimiçi listeler

Günümüzün iletişim sistemlerini kullanarak emek yoğun liste verme işlemlerinden kaçınmak olanaklıdır. Bu yolla, takımın yetkilendirilmiş kaptan veya yöneticisi, evden, iş yerinden, otomobilden takımın o turda oynayacağı oyuncularını seçerek başhakeme iletebilecektir.

- Çevrimiçi liste işleminin zamanında ve düzen içinde yürütülebilmesi için yarışma yönetimi ve başhakem bir dizi önlem alır.
- Çevrimiçi sistemin nasıl işleyeceğine ilişkin (sistemin hangi saat dilimleri arasında işlevsel olduğu, oyuncu girişlerinin nasıl yapılacağı, onay işlemi

gibi) bilgilendirme kılavuzu her takıma verilir.

- Takımın yetkilendirdiği kaptan veya yöneticiye çevrimiçi sisteme giriş şifresi ve kullanıcı adının yazılı olduğu bir de zarf verilir.
- Sistemin yönetim tarafındaki görevli hakem takımın giriş yaptığı oyuncu listesini onayladıktan sonra işlem tamamlanmış olur.
- Olası bağlantı sorunları veya işlemleri yürütememe nedeniyle listesini veremeyen takımlar olabilecektir. Önlem olarak yarışma yerinde bir liste teslim masasının oluşturulması yararlı olacaktır.

Yarışma Yöneticisi

Yarışma yöneticilerinin takım yarışmalarında farklı görevleri de vardır. Tuvaletler, temiz hava alma yerleri gibi alanlarda özel önlemler alınır. Takımların oyuncuları bu alanlarda rahatsız edilmemelidir. Hakemlerin denetimi de kolayca sağlanabilmelidir.

Olanaklıysa takımlar için özel alanlar oluşturulabilir. Bu özel yerler takım oyuncularının bir arada olabilecekleri, hazırlık çalışmalarıyla oyunların analizini yapabilecekleri yerler olarak düzenlenebilir.

Takım kaptanları

Takım turnuvalarında, oyuncu ve kaptanların farklı iletişimi vardır. Takım kaptanları takımdaki oyuncularıyla, oyuncular da kaptanlarıyla oyunun sonucunu belirleyebilecek kısa bir konuşma yapabileceklerdir.

Takım kaptanı, temelde, oyun sırasında takımın yönetimini üstlenen bir yöneticidir. Organizasyon yönetimi takımda kimin/kimlerin 'kaptan' olarak yönetim sergileyeceğini önceden saptar. Bu belirlemeye göre, yarışma boyunca, birden çok kişi kaptan görevini üstlenebilecektir. Tur sırasında da kaptan rolü el değiştirebilir. O tur için kaptanlık görevini üstlenen oyuncu, kendi oyunu bittiğinde yarışma alanından ayrılmak durumunda kalırsa, takım içinden bir oyuncu ya da önceden belirlenmiş kişi kaptan rolünü üstlenebilir. Yani bu görev devredilebilir. Takımla ilgisi olmayan, organizasyona bildirilmemiş kişiler organizasyon ve hakemler tarafından bu görev için taraf kabul edilmez.

- Takım kaptanı, takımın o tur için hazırlanması, antrenman ve maç programı, beslenme düzeni, dinlenme ortamı, fiziksel aktiviteler gibi yaşamsal ve maç öncesi hazırlıklar yönünden oldukça yüklü bir görev anlayışına

sahip olmalıdır.

- Kaptan aynı zamanda maça çıkış listelerinin hazırlanması, teslimi, diğer takımların maça çıkış planı gibi durumları da izlemek, eşlendirmeleri kendi oyuncularına aktarmakla da görevlidir.
- Kaptan aynı zamanda takım içinde oyuncu da olabilir.
- Organizasyon yönetimi, kaptanların maç boyunca nerede duracağını planlayarak düzen alabilir. Genellikle takım masa dizininin birinci masasından 2m. kadar uzaklıkta iki kaptan için yan yana bir oturma düzeni sağlanır. Oyunları kendi takım sırasının arkasından izlemesi istenir ve beklenir.
- Kaptanlar, takımın tüm maçları bittiğinde, hakemler tarafından düzenlenen maç sonuç çizelgelerini, oyunların sonuçlarını gösteren protokolü imzalar.
- Takım kaptanı, takımın oyuncularıyla görüşüp konuşabilir. Görüşme istemi hakeme iletilir. Görüşme, hakemin anlayabileceği bir dil kullanılarak, sadece hakemin bulunduğu anda ve yanında yapılır. Hakemden izin almadan bir oyuncuyla görüşme yapılamaz. Aksine davranan takım kaptanları oyun alanı dışına çıkartılarak

yaptırım uygulanır.

- Oyuncularla yapılacak görüşmeler, oyuncu hamledeyken yapılabilecektir.

Kaptanlar, oyunlar sürerken, takımlarındaki oyuncularla hangi konularda görüşebilecektir? Kaptanlar, etkinliğin yönergesinde başka bir düzenleme olmadığı sürece,

- ✓ Rakip oyuncuya beraberlik önerilmesi,
- ✓ Rakibin yaptığı beraberlik önerisinin kabul edilmesi,

✓ Bir oyunun terk edilmesi, konularını takımın oyuncularıyla görüşme ve onlara önerme hakkına sahiptir.

- Oyuncular da kaptanlar gibi bazı kısıtlamalara uymak durumundadır. Benzer konular için hakemden izin alarak ve yine hakemin yanında kaptanlarına danışabileceklerdir.

- Kaptanlar sadece o maçla ilgili olarak kısa bir yanıt verebilecektir. Kaptanlar, oyuncularından gelen görüşme istemine

- ✓ "beraberliği kabul et "
- ✓ "oyunu terk et "
- ✓ "beraberlik öner"

diyebilecektir.

- Bir beraberlik önerisinin kabul edilip edilmeyeceği bir oyuncu tarafından kaptana iletildiğinde kaptan, "**evet**" veya "**hayır**" şeklinde yanıt verebileceği gibi kararı oyuncuya da

birakabilecektir.

- Her durumda son karar ve uygulama oyuncuya ait olacaktır.
- Oyuncu kendi oyunu hakkında kesin son söz sahibidir. Kaptanın önerisi üzerine oyuncu bu öneriyi kabul etmek zorunda değildir.
- Kaptan, oyuncunun bilgisi ve rızası olmadan bir oyuncu ve onun oyunu adına da hareket edemeyecektir.
- Kaptan, **kabul**, **red** veya başka öneri ve karar öncesinde;
  - ✓ Satranç tahtası, satranç saati ve oyunun konumu hakkında oyuncuya bilgi veremeyecek,
  - ✓ Bilgisayar ve benzeri araçlardan yararlanamayacak,
  - ✓ Başkalarına danışamayacak,
  - ✓ Oyun sırasında, oyuna ve oyunculara bir müdahalede bulunamayacaktır.
- Takım kaptanı oyuncuların davranışlarını FIDE Kurallarının ruhuna uygun olarak izlemeli, bu doğrultuda her zaman takımını yönlendirmelidir. Oyuncularla olan iletişimde sportmenlik ruhunu sergilemelidir.

Kaptanlar, oyuncularına bir oyunu terk etmelerini önerdiğinde kuralların emrettiği biçimde davranmalıdır. FIDE Satranç Kurallarının ruhunu ve anlamını unutmamalıdır.

Hükmen yenik sayılma

Hükmen kavramı oyunun sonucu üzerinde değerlendirilirken genel bir anlatımı içerir. Disiplinsizlik veya kuralsızlık nedeniyle hakem kararıyla yenik sayılmayla oynamadan yenik sayılma bu kapsamda adlandırılır.

Kulüplerin ve bundan ayrı olarak oyuncularının 'hükmen yenik sayılacağı' durumların bazılarında burada yer verildi.

Oyuncuların Hükmen Yenik Sayılması

- Duyurulan oyunun başlangıç saatine göre hükmen yenik sayılma süresini düzenleyen kural hükmüne uyulmaması.
- Lisansların kontrol edilmesinden sonra, yerine başka bir oyuncunun oynamasına izin verilmesi.
- Cezalı olduğu süre içinde yarışmaya katılması.
- Geçersiz, vizesiz veya sahte lisans bilgileriyle yarışmaya katılması.
- Oyunun sonucu üzerinde önceden anlaşma yapılması.
- Hakemlere müdahale nedeniyle yarışmaya devam edilme olanağının bulunmaması.

Takımın Hükmen Yenik Sayılması

- Yönergede belirtilen masa sayısından daha az sayıda oyuncuyla takımın maça çıkması.

- Cezalı oyuncu oynatması, cezalı bir takım kaptanı, teknik direktör veya antrenörle yarışmaya katılması.
- Yönergede belirtilenden daha fazla sayıda yabancı oyuncu oynatılması,
- Yarışmadan çekilmesi.
- Sonuç üzerinde önceden anlaşma yapılması.
- Aynı yarışmada iki kez oynamadan yenik sayılan kulüp eşlendirmeden çıkarılır.
  - ✓ Kulüp bir alt lige düşer.
  - ✓ Bir alt lig yoksa kulüp benzeri takım yarışması niteliğindeki bir etkinlikte yer alır.
  - ✓ Benzeri takım yarışması niteliğinde bir etkinliğin olmaması durumunda kulüp bir etkinlik dönemi etkinliklere katılamaz.

Oyuncu ve kulüpler, hükmen yenik sayıldıkları duruma göre, ayrıca disiplin kurulunda da yargılanır.

Yasaklar

- Maçtan önce rakip takıma berabere yapmak üzere öneri yapılmaz.
- Oyun salonuna girmesine izin verilenler kendilerine gösterilen yerden ayrılmaz.
- Talimatlara aykırı davranılmaz.
- İrkçiyi veya şiddet içeren söylemlerde

bulunulmaz.

- Her tür iletişim cihazlarından yardım olarak yarışılmaz. Bu yolla yarışmaya yardım edilmez.
- Herhangi bir yasaklı madde veya yasaklı yöntem kullanılmaz. (Doping) Bir oyuncuya uygulanmaz, uygulamaya kalkışılmaz.
- Kulüpler veya oyuncular bir karşılık sağlayarak yarışmaz.
- Spor ahlâkına, disiplinine ve centilmenliğe aykırı hareket edilmez.

- Ulusal şerefe ve kişilerle kurumların onurlarına aykırı davranışlar sergilenmez.
- Kulüpler veya oyuncular sözleşme yoluyla ortaya konulan taahhütleri yerine getirmezlilik yapmaz.
- Etkinliklerde seremonilere (rakibine başarı dilemeden başlamak, kutlamadan bitirmek), ödül törenlerine çıkmamazlık yapılmaz.

Notlar

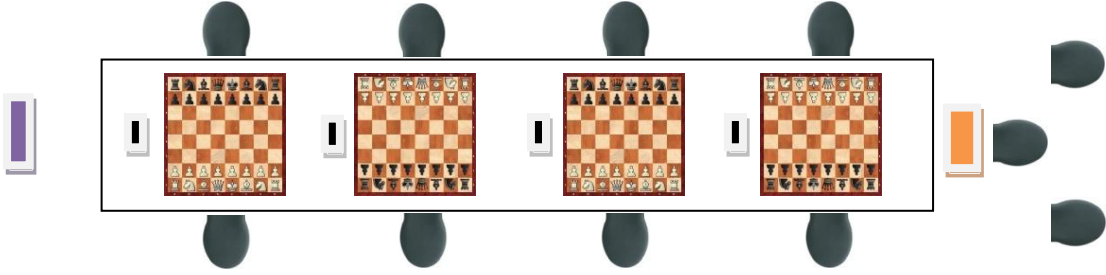

Notlar

Notlar

*Kaptan oyuncusunun kulağına ne fısıldıyor olabilir?
(Canlandırma/alıntı)*

Yöneticiler, hakemler ve diğer satranç bileşenleri için Takım satranç etkinlikleri kural ve uygulamalarına bir bütünlük içinde yer verilmeye çalışıldı

TAKIM SATRANÇ YARIŞMALARI UYGULAMA KILAVUZU